

Ο ΓΟΡΓΙΑΣ ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Γιώργος Η. Ηλιόπουλος

Ο Γοργίας ο Λεοντίνος (περίπου 480-376 π.Χ.) υπήρξε φημισμένος ρήτορας της κλασικής αρχαιότητας και επιπλέον μια από τις σημαντικές και εν γένει αξιοσέβαστες μορφές της αρχαίας σοφιστικής.

Στη διάλεξη θα μας απασχολήσει εν πρώτοις το γενικό περίγραμμα των σχέσεων ρητορικής και φιλοσοφίας την εποχή της κλασικής αρχαιότητας. Πέρα από την εννοιακά προσανατολισμένη κατάδειξη της υπεροχής της φιλοσοφίας (Πλάτων), ή από τη διεκδίκηση του τίτλου του φιλοσόφου εκ μέρους φορέων της ρητορικής (Ισοκράτης) θα εστιάσουμε στην παρουσία γονιμοποιών ιδεών που διαμορφώθηκαν στο πλαίσιο ακριβώς του διαλόγου ρητορικής και φιλοσοφίας εντός του αναγνωρισμένου φιλοσοφικού στοχασμού.

Στο πλαίσιο αυτό ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο πρώιμος σκεπτικισμός που αναπτύσσεται στο διασωθέν (σε δύο μεταγενέστερες παραλλαγές-ανακατασκευές) απόσπασμα του Γοργία με τίτλο *Περί Φύσεως ή του μη-όντος*.

Εκεί αναπτύσσεται η περίφημη τριπλή αρνητική θέση του φιλοσοφούντος ρήτορα, ότι δηλαδή:

- α. δεν υπάρχει το ον,
- β. κι αν ακόμη υπήρχε δεν θα μπορούσαμε να το γνωρίσουμε,
- γ. κι αν ακόμη το γνωρίζαμε δεν θα μπορούσαμε να μεταδώσουμε τη γνώση στους άλλους.

Είναι τόσο ριζοσπαστικός ο σκεπτικισμός που προκύπτει από αυτό το απόσπασμα που, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι δεν έχουν διασωθεί άλλα φιλοσοφικού ενδιαφέροντος κείμενα από τη γραφίδα του συγγραφέα του, είναι εύλογο να προβληματίζεται κανείς αν το συγκεκριμένο γράφηκε για να αποτελέσει σοβαρή φιλοσοφική παρέμβαση ή απλώς ένα ρητορικό παίγνιο.

Η θέση μας είναι ότι, κρίνοντας με βάση τη μορφή και το περιεχόμενο, πιθανότατα έχουμε να κάνουμε με ένα πόνημα που βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ των δύο αποβλέψεων.

Ούτως εχόντων των πραγμάτων ο Γοργίας αξίζει να μελετηθεί ως ένας έξυπνος χειριστής στοιχείων της λογικής που ανέπτυξαν οι Ελεάτες (κυρίως ο Ζήνων), προς αντεστραμμένη όμως κατεύθυνση. Και τούτο διότι ο Λεοντίνος σοφιστής και ρήτορας συμφωνεί ουσιαστικά με τους Ελεάτες πως υπάρχει ένα όριο των δυνατοτήτων του λόγου να τιθασεύει τις ίδιες του τις έννοιες, ένα επέκεινα της ορθολογικής ελεγκσιμότητας, με τη διαφορά ότι, με διάφορους παιγνιώδεις πλην αξιοπρόσεκτους συλλογισμούς, το εντοπίζει εκεί ακριβώς όπου ο Παρμενίδης τοποθετούσε τη μόνη δυνατή βεβαιότητα, δηλαδή στο πεδίο του όντος.

Ο κλωνισμός κάθε οντολογικής και γνωσιακής βεβαιότητας πρέπει από εκεί και πέρα να εξεταστεί ως προς την επενέργειά του, με το ερώτημα εάν στην περίπτωση του Γοργία επιβεβαιώνεται τελικά η θέση του Χέγκελ, ο οποίος υποστηρίζει ξεκάθαρα πως ο συνεπής και πλήρως αναπτυγμένος σκεπτικισμός εγγράφεται στην καρδιά του γνήσιου φιλοσοφικού στοχασμού και δεν μπορεί παρά να τον προάγει.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Dr. phil. Γιώργος Η. Ηλιόπουλος γεννήθηκε στην Αθήνα το 1965. Σπούδασε Φιλοσοφία στην Ελλάδα και τη Γερμανία και αναγορεύθηκε σε διδάκτορα Φιλοσοφίας στο Freie Universität (Ελεύθερο Πανεπιστήμιο) του Βερολίνου με βαθμό summa cum laude (άριστα) τον Φεβρουάριο του 2002. Έχει διδάξει και έχει εργαστεί ερευνητικά σε ελληνικά και γερμανικά Πανεπιστήμια. Επί σειρά ετών υπήρξε καθηγητής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Διευθυντής Γυμνασίου και Διευθυντής Λυκείου.

Από την άνοιξη του 2019 ανήκει στο Εργαστηριακό και Διδακτικό Προσωπικό του Τομέα και εν συνεχεία του Τμήματος Φιλοσοφίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου της Αθήνας. Είναι στέλεχος του Εργαστηρίου Εφαρμοσμένης Φιλοσοφίας και υπεύθυνος του Τμήματος Εκδόσεων, καθώς και Πρόεδρος της Ένωσης Καθηγητών και Διανοουμένων για την Προαγωγή της Φιλοσοφίας στην Εκπαίδευση (Ε.Κ.Δ.Ε.Φ.) και υπεύθυνος έκδοσης του περιοδικού *Φιλοσοφία και Παιδεία*.

Η διδακτορική του διατριβή φέρει τον τίτλο: *Ganzes und Teile des Politischen bei Aristoteles* (Το όλον και τα μέρη του πολιτικού κατά τον Αριστοτέλη) και έχει εκδοθεί στο Μαρβούργο της Γερμανίας το 2004. Τα επιστημονικά του δημοσιεύματα εντάσσονται στα πεδία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας, με έμφαση στην κλασική αττική φιλοσοφία, της φιλοσοφίας του γερμανικού ιδεαλισμού, της διαλεκτικής, της ερμηνευτικής και της πολιτικής φιλοσοφίας. Έχει, επίσης, μεταφράσει στα ελληνικά έργα των Χέγκελ, Χάιντεγκερ και Γκάνταμερ. Προσεχώς πρόκειται να δει το φως της δημοσιότητας το τελευταίο του πόνημα, μια νέα σχολιασμένη μετάφραση του πλατωνικού διαλόγου *Σοφιστής*.